

Аналітична записка щодо тарифної політики в сфері комунальних послуг під час війни

29 липня 2022 року парламент України ухвалив закон № 2479-IX "Про особливості регулювання відносин на ринку природного газу та у сфері теплопостачання під час дії воєнного стану та подальшого відновлення їх функціонування", який запровадив мораторій на підвищення тарифів на газ, тепло і гарячу воду під час війни, зокрема не підлягають збільшенню:

- тарифи на послуги розподілу природного газу;
- тарифи на теплову енергію, на послуги з постачання теплової енергії та послуги з постачання гарячої води для всіх категорій споживачів;
- ціна на природний газ для побутових споживачів.

Таким чином закріплена ціна газу для населення в Україні становить від 7,79 до 11,9 грн за 1 м³ з ПДВ, при цьому поточна ціна газу для промисловості - 34,9980 грн за 1 м³. Цим законом також встановлено заборону постачальникам природного газу проводити будь-які дії з примусу побутового споживача до оплати заборгованості. З одного боку це рішення гарантувало певний соціальний захист вітчизняним домогосподарствам, однак з іншого – призвело до того, що за значного розриву у закупівельних і відпускних цінах газу за підсумками роботи у 1 півріччі 2022р через це, а також через окупацією частини території, знищення російською агресією інфраструктури, збільшення витрат на транспортування НАК «Нафтогаз України» отримав збиток у розмірі 57,2 млрд грн.

Щодо ціни електроенергії, то 28 жовтня Кабінет Міністрів України ухвалив постанову «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 5 червня 2019 р. № 483», яка подовжила дію спеціальних обов'язків покладених на учасників ринку електричної енергії для забезпечення загальносуспільних інтересів у процесі функціонування ринку електричної енергії. Завдяки цьому ціна електричної енергії для населення до 31 березня 2023-го року залишиться незмінною - 1,44 грн/кВт-год у разі обсягів споживання до 250 кВт-год на місяць та 1,68 грн/кВт-год за понад 250 кВт-год на місяць. Водночас за даними ДП «Оператор ринку» індекс ціни BASE на РДН України у жовтні 2022 року становив 3 301,71 грн/МВт-год (без ПДВ), або 3,96 грн/кВт-год (з ПДВ). Така невідповідність тарифів для населення ринкової ціні енергоносіїв, а також необхідність здійснення ремонту та відновлення пошкодженої або знищеної енергетичної інфраструктури (у наслідок завданих росією масових ракетних ударів по об'єктам цієї інфраструктури по всій Україні, що призвело до екстрених відключень і встановлення спеціальних графіків відключення споживачів). формує значний дефіцит коштів у компанії енергетичної галузі і ставить під загрозу їх подальше стабільне функціонування.

Зазначене вище створює гостру необхідність розроблення на рівні держави механізмів для компенсації втрат компаніям ПЕК і фінансування відновлення критичної інфраструктури. Як свідчить світовий досвід є три підходи до вирішення таких завдань, які передбачають фінансування цих потреб за рахунок:

- побутових споживачів через підняття тарифів до ринкового рівня зі збільшенням обсягів субсидій для соціально незахищених верств населення;
- власних коштів відповідних компаній та їхніх бенефіціарів;

- коштів держави (платників податків), через оплату різниці тарифів і ринкових цін (дотаційної підтримки).

Щодо першого підходу, то в умовах мирного часу він був би обґрунтований і сприяв би оздоровленню енергетичної сфери, проте в умовах воєнного стану доцільність такого підходу треба оцінювати виходячи з поточного соціально-економічного становища України. Так, за прогнозом НБУ інфляція за 2022 рік очікується на рівні 30%, падіння ВВП близько 32%, за оцінками Мінекономіки, рівень безробіття в Україні на кінець поточного року становитиме 30%, за оцінками Світового банку кількість людей в Україні, які живуть за межею бідності може збільшитися до 25%, а до кінця 2023 року - до 55%. Крім цього уряд заморозив на 2023 рік зростання мінімальної заробітної плати та передбачив лише мінімальне зростання соціальних стандартів, а також обмежив можливості отримання соціальної допомоги по безробіттю. Таким чином, збільшення тарифів під час війни призвело б до масового збільшення кількості людей, які будуть неспроможні сплачувати за комунальні послуги і відповідно до зростання кількості субсидіантів, для виплати субсидій яким потрібно було б передбачити кошти у державному бюджеті. Також у ньому необхідно було б передбачити й кошти на наймання додаткових працівників для перевірки значно зрісшої кількості заяв на отримання субсидій. Водночас споживачі, які з різних причин, обґрунтованих чи ні, не отримують субсидії, найімовірніше не платитимуть за комунальні послуги, що призведе до значного збільшення дебіторської заборгованості у компаній ПЕК й відповідно зменшить їх спроможність фінансувати відновлення інфраструктури. Також це може спричинити зростання соціальної напруги серед населення. Тому використання цього підходу в Україні під час воєнного стану вважаємо недоцільним і соціально небезпечним. Проте враховуючи необхідність заохочувати до економії громадян, а також те, що ціна на електроенергію для населення значно нижче ринкових цін є доцільним збільшення граничної ціни електроенергії при споживанні понад 250 кВт-год на місяць.

Застосувати другий підхід в умовах, коли тарифи для побутових споживачів у рази нижчі ринкових цін, а відновлення інфраструктури потребує значних інвестицій, видається неможливим, оскільки продовження економічної діяльності в енергетичному бізнесі стає не вигідним для його власників, а відповідно докапіталізація компаній з їхнього погляду не доцільна. Крім цього, враховуючи значний рівень руйнувань енергетичної інфраструктури, суттєве зменшення доходів, доступ до залучення додаткового фінансування може бути обмеженим або взагалі відсутнім.

Третій підхід, а саме відновлення інфраструктури і компенсація різниці у цінах за рахунок держави, враховуючи можливість отримання міжнародної підтримки, на час воєнного стану вважаємо найприйнятнішим. Крім компенсації різниці у цінах для швидкого відновлення інфраструктури, ремонту або закупівлі обладнання вважаємо за доцільне поширити на компанії ПЕК державну програму «Доступні кредити 5-7-9%», а також за аналогією до вже функціонуючого Фонду часткового гарантування кредитів у сільському господарстві створити такий і для енергетичного сектору України.

Також варто при формуванні тарифної політики в сфері комунальних послуг під час війни враховувати досвід європейських країн, населення яких також потерпає від значного зростання ціни на газ. Зокрема, у Німеччині план допомоги споживачам при оплаті ціни за газ включає наступні етапи: на першому етапі, у грудні 2022 року, держава компенсує витрати на

очікуваний за цей місяць рахунок за газ, орієнтуючись на суму, яку споживач сплатив за газ у вересні. На другому етапі реалізації плану, з березня 2023 року по квітень 2024 року, для 80 відсотків від очікуваного обсягу споживання газу ціну знизять до 12 центів за кіловат-годину. За енергію понад цей обсяг споживачеві доведеться розплатитися за вказаною в договорі з постачальником ціною.

Рекомендації:

Мережа захисту національних інтересів «АНТС» рекомендує дотримуватися наступних рекомендації при формуванні тарифної політики в сфері комунальних послуг:

- під час війни політика держави щодо замороження комунальних тарифів для населення враховуючи складну соціально-економічну ситуацію в країні є виправданою;
- враховуючи необхідність сприяння заощадження електроенергії вважаємо доцільним збільшення цін на неї для побутових споживачів при споживанні понад 250 кВт-год на місяць;
- заборгованість, що виникає через різницю в тарифах має бути компенсована з державного бюджету (відповідні зміни були внесені Постановою КМУ № 1192 від 12 жовтня 2022 р.);
- для відновлення енергетичної інфраструктури рекомендуємо поширити державну програму «Доступні кредити 5-7-9%» на компанії ПЕК, а також за аналогією до вже функціонуючого Фонду часткового гарантування кредитів у сільському господарстві створити такий і для енергетичного сектору України.